

FŐVÁROSUNK TÜDEJE

Jókai és barátai a budai hegyeket szőlőt termelni, bort inni és pihenni keresték föl. De még száz évvel ezelőtt is egy hosszabb budai séta üdítő kirándulás lehetett. Ma pedig, ha például az Árpád-hídon közelítünk Buda felé, döbbenet látjuk, mint „másznak fel” a házak a szép kilátású lejtőkön. A várost keretező hegykoszorú eltűnőben van, ahogyan ezt az Élet és Tudomány díjnyertes cikksorozatának címe állítja. Tulajdonképpen mikor és hogyan következett be az a változás, amelynek most a végkifejletét látjuk? – kérdeztük a szakértőket: **Albrecht Utét**, a Főváros Településszerkezeti Tervének felelős tervezőjét, **Bakon Gábort**, a Pilisi Parkerdő Rt. Budapesti Erdészetének vezetőjét, **Ráday Mihályt**, a Budapesti Városvédő Egyesület vezetőjét és **Szablyár Pétert**, a cikksorozat szerzőjét a Közlöny Centrumban tartott beszélgetésen.

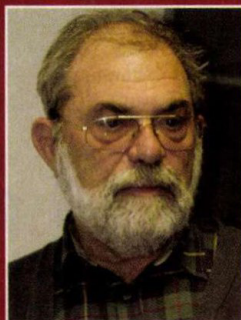
Albrecht Ute

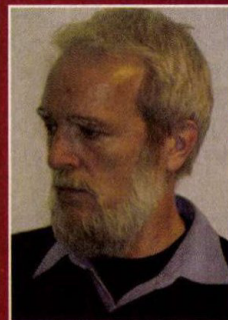
Bakon Gábor

N. Kósa Judit

Ráday Mihály

Szablyár Péter

(BOJTÁR OTTÓ FELVÉTELEI)

Szablyár P.: Szerintem a fordulópont akkorra tehető, amikortól a budai hegyeken is vízhez lehetett jutni. A térség a középkor végéig, az újkor elejéig beépítetlen maradt, mert nem volt víz, fölvinni akkoriban pedig még meglehetősen körülményes volt. A főváros egyesítését követően elindult a fejlődés, víztorony épült, s lehetőség nyílt arra, hogy a vizet felvezessék a hegyekre, így azok lassan benépesedtek.

N. Kósa J.: *Mindenképp romlásként foghatjuk föl, ami a budai hegyekben építészeti és „városszöveti” szempontból történt?*

Ráday M.: Legnagyobb részt igen. A második világháború után a szociális szempontok is szerepet játszottak a térség benépesülésében: a gazdag ember villája egyszer csak 4-6-8 család lakóháza lett. Ez egyrészt lakosságszaporulathoz és fokozott környezetszennyezéshez vezetett, másrészt felmerült az igény, hogy miként lehetne még több embernek szállást adni ezeken a szép helyeken, ami persze újabb építkezéseket jelentett. Nyilvánvaló, ha egy házhoz nagy kert tartozik, amelynek a gondozásához ráadásul pénz is van, szerves egységet képez erdős környezetével. Ellenben ha földarabolják a telket, és oda sok ház kerül sok lakással, sok körjárával és egyéb praktikummal, akkor a terület egyre jobban beépül, miközben a zöld eltűnik. Az első olyan hely, ahol ez a folyamat feltűnést keltett, botrányokat váltott ki, az *Endrődi Sándor utca* környéke volt. Szinte lebetonozták az egész hegyoldalt, és ráadásul a különböző nevű városrészeket, mint a *Törökvészt*, a *Vérhalomot* stb. a kor divatjának hódolva egységesen *Rózsadombnak* nevezték el.

A folyamatnak máig nincs vége. Némelyek szerint a Margit híd feletti rózsadombi szállodaépületre még két emelet felhúzható. Másik szomorú példaként a Filmtudományi Intézet fölötti lakópark, újabban pedig konferenciaközpont építését említem, ahol nem számolnak azzal, hogy mennyi ott a csatorna, mekkora az úthálózat áteresztőképessége.

N. Kósa J.: *Milyen lehetőségei vannak a szabályozással foglalkozó szakembernek ilyen esetekben?*

Albrecht U.: A régi svábhegyi villák jól illeszkednek az erdős környezethez, és senki sem mondja azt, hogy hiba volt őket odaépíteni. A probléma ott kezdődik, amikor nem mértéktartó egy fejlesztés. Húsz éve dolgozom várostervezőként; pályafutásom elején olyan szabályozás volt a fővárosban, amely a hegyvidéken az addiginál sokkal intenzívebb beépítést tett lehetővé. Akkortájt születtek az eléggé torz társasházak, a háromszintes kockaházak. Azóta a főváros csökkentette szabályzatában az építhető homlokzat magasságát.

Ma Budapesten kétlépcsős szabályozás van életben, amely fővárosi és kerületi feladatokra különül el. A főváros készíti a *településszerkezeti tervet*, röviden a TSzT-t. Ennek én voltam a felelős tervezője, s májusban hagyta jóvá a fővárosi közgyűlés. Ez a terv tulajdonképpen a területfelhasználási egységeket határozza meg. Megmondja, hogy hol lehet lakó- és hol ipari területeket fejleszteni, kijelöli, hogy mi marad erdő, mezőgazdasági terület stb. Erre épül aztán a főváros *szabályozási keretével* az ahhoz tartozó *keret-szabályzattal*. Itt már maximum-paramétereket is találhatunk. Ezek után a kerületek feladata az építési jogok kelet-

keztetése. Egy-egy kerület nem köteles kihasználni a keretszabályzat maximumát, helyette a hely szellemének megfelelően kellene döntenie.

N. Kósa J.: *Gazdaságossági szempontokra hivatkozva nem az történik, hogy a szabályozást a végső határokig használják ki?*

Albrecht U.: Óriási küzdelem volt a főváros és a kerületek között abban, hogy mi miért akarjuk szűkíteni a lehetőségeiket. A kerületek azt állították, hogy ők sokkal jobban tudják, mi a helyes érték, s egy tágas kereten belül majd helyesen fogják alkalmazni a szabályozási értékeket. Azóta jól látjuk, hogy ez nem igazán vált be. Ha most sor kerül a szabályozási keretszabályzat felülvizsgálatára, a korrigálás leszünk. A keletkezett építési jogok megszüntetése azonban kártalanítással jár, és a fővárosnak fel kell mérnie, hogy mit tud ebből felvállalni.

N. Kósa J.: *A Budapest tüdejével, azaz erdeivel hivatásszerűen foglalkozók mikor eszméltek rá arra, hogy itt szörnyű dolog történhet?*

Bakon G.: A Budai Tájvédelmi Körzetet 1979-ben pontosan azért hozták létre, hogy védettséget kapjon a Budai-hegység még megmaradt zöld területe, s nehezebbé váljék a beépítése. Ami most az országos jelentőségű tájvédelmi körzet határán belül van, az sérthetetlen. Nagyon bonyolult eljárással szembesülhet az, aki ott akar építkezni. Ám több oldalról is szinte teljesen körbeépítették ezeket az erdőket, s területükön utakat, közműveket szeretnének átvezetni az újabban benépesült részek összekötéséhez. A közcélú beruházásokat pedig esetenként kénytelenek vagyunk elfogadni. A probléma az, hogy az erdőből könnyebben vesznek el, mintsem, mondjuk, rehabilitálnak egy már beépített, lakott területet.

N. Kósa J.: *A sorozat számomra egyik legfelháborítóbb példája a Látó-hegyen, az Árpád-kilátóhoz vezető Turista út nevű utca esete volt. Nevéből arra következtethetnénk: a turista rajta fölmászva eljut a kilátóhoz. Ma azonban egyszer csak azt tapasztalja, hogy magánterületen jár, és vérebeke rancigálják nadrágja szarát.*

Bakon G.: Sajnos, vannak még ilyen meglepetések. Az önkormányzatok által korábban építési telekként meghatározott, azaz kiszabályozott területek egy részén jelenleg erdő áll. Ám ha előkerül a tulajdonosuk, és kivágatja a fákat, az önkormányzat nem sok mindezt tud tenni.

N. Kósa J.: *Mikor minősítették építési területté őket?*

Albrecht U.: Ez tulajdonképpen jól dokumentált, s visszakövethető. Igaz, sok olyan eset is

van, amikor az emberek nem tartják tiszteletben a szabályokat, és oda is házat emelnek, ahol a terület nem építésteleek. A mostani munkám során sokat foglalkoztam a XII. kerülettel, annak teljes területére elkészült a szabályozási terv. A kerület segítségével olyan légi felvételekből összeállított ortofotókhoz tudtunk hozzájutni, amely alapján a mostani tényleges állapotot vethettük össze a földhivatali adatokkal. Rengeteg az illegális építkezés, s nem csupán olyan, amely húsz évvel ezelőtt történt – ilyenek is akadnak persze szép számmal –, vannak teljesen frissek is. Jómagam is meglepődtem, hogy az erdő kellős közepén miként tudtak felépíteni házakat, hogy az senkit sem zavart. Senki nem bünteti az engedély nélkül építkezőket.

Bakon G.: A Budapesti Erdészetet érintő kerületekben folyamatosan zajlanak birtokháborítási perek. Területünkön sokan építenek illegálisan kerítést vagy utat, s ellenük eljárás folyik. 2005-ben részletesen felmértük a kezelésünkben lévő terület határait. A felmérés alapján eljárásokat indítunk a feltárt törvénytörő helyzetek megszüntetésére. A kérdés az, hogy az önkormányzatok mennyire fognak mellénk állni, és nem kezdik-e legalizálni majd azokat az állapotokat, amelyeket valaki(k) egyszer megépített(ek).

Ráday M.: S aztán jönnek a szociális érdekek: legyen óvoda, iskola stb.

Szabályár P.: A Budakeszi útról lefelé a Nagykovácsi útra, a Szépjuhászné úton eddig jobbról is, balról is erdőt láthattunk, most pedig a baloldalon lakópark áll, az erdő teljesen eltűnt. Ez nem egy eldugott hely, akárcsak a másik példám: ha a hűvösvölgyi villamos-végállomás felé indulunk el, a völgy aljára érve, a jobb oldalon most lakópark virít: háromszintes házak átláthatatlan kerítéssel. Ez egykor magánkert volt őshonos molyhostölgyes növénytársulással, ami ott a Kurucdombon jellemző. A magánkézben lévő ingatlanra egyszer csak építési engedélyt adtak ki, és a házakat gyorsan fel is húzták. A legfrissebb „kedvenc” példám a Várhegyen, a Tóth Árpád sétány alatti Lovas utcában épült ház, amely egy emelettel magasabbra sikerült, mint a környező épületek, ám mégsem bontatták le. Az ember áll a sétányon a Várban, gyönyörködik a panorámában, de Dél-Buda irányában egy tető állja tekintete útját.

Ráday M.: Sajnos, ritka esetnek számít Devecseri Gáborné Huszár Klára ügye: a Devecseri-villa telkét megosztani kívánták, ebben lépett fel érelyesen az özevgy. Nem mindenki ilyen bátor. Egyébként ami a városi TSZT-t illeti, Budapest és a kerületek konfliktusa valóban erősen jelentkezik, s naponta támad-

Budapest a József-hegyről (Ligeti Antal olajfestménye)

A kiscelli kolostor és templom (Franz Weiss színezett litográfiája)

ják a város főépítészt: miért nem lehet a Rózsavölgy vagy Csepelnek Budapest határával szomszédos részét stb. beépíteni. A főépítésznek az a dolga, hogy az egész városban gondolkodjék, nem pedig egy terület érdekében. Az érdek mindig meg fog jelenni, hol politikai, hol gazdasági színezetben. A József-hegyi kilátó előtt évtizedekkel ezelőtt politikai okokból lehetett építeni akkora házakat, hogy ne lehessen továbblátni. Kapucsengőjűkre – titkosítva, hogy kié – mindig csupán annyit írtak ki: 1-es lakás, 2-es lakás, 3-as lakás... Ily módon, persze, ma is épülnek házak; teljesen mindegy, hogy azt konferenciaközpontnak vagy másként nevezzük.

Az említett látóhegyi kilátó közvetlen környezete egyszerűen építési csalás helyszíne. A házak megépítésére ugyan kaptak engedélyt, ám arról nem volt szó, hogy előtte több méterrel „felemelik” a talajt, és arra húzzák föl a „palotákat”. Ha a megfelelő szintbe építik őket, nem magasodnának a Glück Frigyes által épített kilátó elé.

N. Kósa J.:

Ha jól értem, a valódi döntéseket a kerületek hozzák.

Ráday M.:

Nem egészen. Ha ugyanis a fővárosi közgyűlés nem módosítja a TSzT-t, akkor nem építhető be a Rózsavölgy. Amíg nemhogy az ország, de a főváros érdekeit egyesítő Közmunkák Tanácsa nincs, addig 23 várossá van szétdarabolva a főváros. Olyannyira elszabadult a pokol, hogy a kerületek azokban a kérdésekben sem toleránsak, amelyeket nem egy fővárosi rendelet, hanem egy törvény ír elő.

N. Kósa J.:

Volt már példa engedély nélküli épület lebontására?

Ráday M.:

Csakis a Citadella Terasz. Ám ennek zavaros története napjainkban sem ért véget.

N. Kósa J.:

Családomban az idősebbek nagy kirándulók, és keresztül-kasul járták a budai hegyeket. Létezik ma még az a cél, hogy sétáljunk ki a legközelebbi budai zöldbe? Szerepel-e a fővárosi iskolák oktatásában?

Ráday M.:

Muszáj! Meg kell tekinteni a húsz évvel ezelőtt kidobott NDK-s mosógépeket.

Bakon G.:

Akármennyire is igyekszik a városi lakosság egy része szemteléssel és rongálással tönkretenni az erdei környezetet, azért a budapesti parkerdőt évente 5 millió látogató keresi fel, hogy ott kikapcsolódjon, pihenjen. Az utóbbi években egyre többen vannak, akik napi rendszerességgel járnak például futni, sétálni. 2004-ben az erdőterülettel rendelkező kerületek iskoláiba eljuttattuk Budapest erdősegeit bemutató kiadványunkat. Ennek anyagát több helyütt is felhasználják az oktatás során. Mi magunk fontos feladatnak tekintjük a környezettudatosságra nevelést. Gyermekcsoportokat a Budakeszi Vadászpark és a visegrádi Erdei Iskola fogad, az idősebb korosztályok tájékoztatásával az Erdészeti Információs Központ foglalkozik.

A szemléletformálás azonban rövid távon nem oldja fel a jelenlegi rendszer hibáit. Noha az erdő hivatalosan nem közterület, a gyakorlatban akként funkcionál, ezért sokan azt

gondolják, hogy ott bárki, bármit megtehet. A számlát pedig mindezért erdészetiünk állja. A Magyar Állam bízott meg bennünket a parkerdők kezelésével, ám nem vagyunk költségvetési intézmény, pénzt ezért nem kapunk. Bevételeink egyharmada származik erdészeti tevékenységből (fakitermelés, vadnevelés), és kétharmad az, amelyet „összekoldulunk” arra, hogy az NDK-s mosógépeket és társaikat eltakaríthassuk az erdőkből. Nagyon nehéz úgy közterületet fenntartani, hogy a „köz” nem ad hozzá erőforrásokat.

N. Kósa J.:

Más országokban mindezt hogyan oldják meg?

Bakon G.:

Nem kell messzire mennünk. Bécsben a városiakat szolgáló erdők valóban részülnek az önkormányzat költségvetéséből. Nálunk a közgyűlést meg kell győzni arról, hogy elsősorban a főváros használja az erdőket, amelyek a budapestiek számára megszűrlik a port, friss levegőt, árnyékot, hűvöset adnak, látványt nyújtanak, s ezért járuljanak hozzá mindennek fenntartásához. Hosszú évek után a tavalyi évben sikerült a Fővárosi Önkormányzattól nagyobb támogatást szerezni ahhoz, hogy az infrastruktúrát fel tudjuk újítani. A budai hegyek erdőterülete egyébként állami tulajdon, amelyet ideiglenesen a Pilisi Parkerdő Rt. „vagyongezel”. Szó volt róla, hogy részvénytársasági tulajdont kap a főváros, de jelenleg senki nem akar erről tárgyalni, mindenki azt gondolja, hogy nagyon jó úgy, ahogyan van.

N. Kósa J.:

A cikksorozatban a természetvédelem pozitív példájaként olvashattunk a szakemberek által vezetett sas-hegyi sétákról. Mára megszűntek...

Szabályár P.:

Sajnos. Ez a hegy nem is olyan régen még egy kulturáltan kezelt terület volt bekerítve, kapuval zárva, s szakvezető kalauzolta a látogatót az ösvényeken. Mára a kaput összetörték, a kis fogadóépület pedig zárva... Jó időben a Sas-hegy egy csövestanya,

(Folytatás a 110. oldalon)

(Folytatás a 104. oldalról)

eldobott sörösdobozokkal és egyéb szeméttel... Csak elismerés illeti mindazt, ami a Sas-hegyen megépült a legutóbbi húsz év alatt, aztán az egész leépült. Egy másik példa: nemrég külföldi vendéget kísértem a *Remete-szurdok* fokozottan védett barlangjához, ám bejutni egyszerűen már nem tudtunk, mivel a bejáratot hajléktalanok holmija torlaszolta el: matracok, könyvek és egyéb személyes tárgyak. Mondanom sem kell, hogy az ilyen látvány mennyit ront országképünkön.

N. Kósa J.: *Úgy kezdtük a beszélgetést, hogy száz évvel ezelőtt miként is volt fővárosunkban, amikor lankái még egyet jelentettek a természet lágy ölével, amikor oda még szó szerint csak úgy ki lehetett rándulni. Ötven év elteltével ki mit szeretne látni a budai hegyekben?*

Szablyár P.: Szeretném, hogy – feltekintve a Duna partjáról, hídjairól – akkor is valódi erdőkkel koronázott hegyek vegyék körbe a világ egyik legszebb fekvésű városának tornyokkal, kupolákkal ékesített épületeit. Az, hogy egy metropoliszban fél óra alatt fel lehet jutni olyan helyre, ahol jó levegő van és a természetben érezheti magát az ember, megfizethetetlen. Ez érték. Bízom az adófizetők pénzéből fenntartott szervezeteknek az erősebb fellépésében, ezek ma erőteljesek és gyengék. Nagyobb szigorra lenne szükség, mindenképpen éreztetni kell annak a „hatalmát”, aki felelős ezért a területért. Az erdőben is olyan természetvédelmi örök vagy közterület-fenntartó alkalmazottak jelenlétét látnám szívesen, akiket a vandálok nem kényszerítenek meghátrálásra.

Albrecht U.: Én azt szeretném, hogy ami szabálytalan, azt elbontsák és eltakarítsák, s ha olyan területen volt, helyét az erdő valamilyen módon visszafoglalja. Szeretném, ha ismét kulturáltan lehetne használni a budai hegyvidéket: legyenek olyan pontok, ahova el szeretnék jutni, mert onnan látok valamit, ott le tudok ülni, pihenni. Az emberek úgy vigyázzanak természeti értékeinkre, mint féltett tulajdonukra.

Bakon G.: Nyugodt, tiszta erdőről álmodom, amelyben nem látok szemetet, paraszat és vandálokat, csak elégedett embereket. Sajnos, ha az arrogáns ember cselekedeteiben továbbra is látszólagos védtettséget élvez, még sokáig megmaradhat a jelen állapot.

Ráday M.: Én azt hiszem, hogy nem kellene toleránsnak lenni azzal a kisebbséggel, amely pártolja az összefestést és egyéb környezetromboló önkifejező módokat. Úgy gondolom, meg kell próbálni megoldani a hajléktalanok szállását, hogy ne a világhírű barlangjainkban, s ne a kapualjakban, aluljárókban vagy legújabbban a Szabadság téri játszótéren lakjanak. Általában, ne legyen szemétdomb a város erdeje, kapualja, játszótérsze. Srintem, ahogyan a magántulajdonosok némelyike is őrző-védő embereket alkalmaz, bizony az erdőben is „szekrény-szerű” embereket kellene időnként le-föl sétáltatni. Továbbá ki kellene találni egy trükköt arra, hogy mi módon avathatnának a hivatalos személyek egy-egy fát valahol, mert avatni nagyon szeretnek. Sok kis nemzeti színű szalagot átvágva tehetnének rendbe a zöldterületeket: avatásnál lehet dicsőséget aratni, folyamatos fenntartással nem...

N. KÓSA JUDIT

Könyvtermés

ALBERT VALÉRIA rovata

Egy régi-új történet

Különleges élményt kínál az Európa Könyvkiadó az egykötös, és mégis világhírű szlovén szerző, *Vladimir Bartol* művével. Egy olyan regényt, amelyet a megírása óta lezajlott események tettek rendkívülé. Többféle olvasata is van, és mindegyik kiemelkedően érdekes. Történelmi regény, amely egy távolabbi kort, és annak számunkra egzotikus szeletét idézi fel lenyűgöző történetmondással. Egyszersmind izgalmas kalandregény a műfaj legjobb klasszikus hagyományai szerint, mívesen kimunkált háttérfestéssel, a folytonos feszültséget fenntartó, szikrázó indulatokkal és karakteres hősökkel.

Az írás igen szemléletes, bár művelő alkotott és szélsőségesen kiélezett példa a manipuláció mesteriskolájából. Napjainkban olvasva pedig áthallást vélünk felfedezni a második világháború küszöbén írt regényben, s ez a vonulata a legizgalmasabb a számunkra. Mire is gondolok? Korunk egyik legijesztőbb fenyegetésének, az öngyilkos harcosok színrelépésének és indítékaiknak bizonyos magyarázatát vélhetjük megtalálni benne – egy olyan jelenségnek, amellyel szemben döbbenet áll a nyugati gondolkodás, és a maga normáin belül képtelen elfogadható magyarázatot találni rá. Éppen ez teszi különösen izgalmassá: szeretnénk megérteni, mi készíthet embereket arra, hogy a saját kegyetlen halálukkal védtelen emberek között hintsék el a lelket bénító rettegést, a családjaikat pedig arra, hogy büszkén és örömmel ünnepeljék önfeláldozásukat.

Bartol tíz évig tanulta művéhez a tényleges történelmi hátteret, gyűjtötte az anyagot, hogy a lehető leghitelesebb keretek közé helyezze történetet, amelynek minden történelmi vonatkozása a valóságra épül. Főhőse történelmi személy, aki 1124-ben halt meg Iránban, és *Hasan-e Sabáh* néven az *Encyclopaedia Britan-*

nica legújabb kiadásában is megtaláljuk, akárcsak magát *Alamut* várát. Ő az egyik legfélelmetesebb titkos társaság, az *Assassinok* feltételezett létrehozója. A történelmi tények nyomán haladó

regény kiindulása a XI. század végi Észak-Iránba kalauzol vissza, oda, ahol Alamut várát olyan ember vette hatalmába, akit a Próféta után a legnagyobb embernek tekintettek. A kivételes eszű, nagy műveltségű Hassan ibn Szabáh, aki a filozófiában ugyanúgy otthonos, mint a gerilla hadviselésben, hatalmas tervet szőtt a szeldzsuk hódítók uralmának megdöntésére, s ennek eszközeként olyan harcosok kiképzésére, akik feltétlen hűséggel szolgálják az ügyet, és készek életüket is adni érte. Odaadásukat azzal az ígérettel tüzelte, hogy önfeláldozásuk jutalma a paradicsom lesz a túlvilágon, s ezt egy démoni trükkkel tovább is erősítette.

Merénylet lenne az olvasók ellen, ha a fordulatok és gazdagon cizellált történet további menetét is felfedném. Ennyiből is érthetővé válik a kritika, amelyet az Európa Kiadó idéz: „Aki meg akarja érteni az *al-Kaida* vezér stratégiájának sikerét, el kell olvasnia az *Alamut*-ot”. Említsük inkább a mű egy további olvasatát, amely európai filozófiánk és etikánk egyik alapkérdését feszegeti: lehet-e a cselekvéseink alapja, hogy a világban nincsenek érvényes normák, igazságok, és ezért minden megengedett? Ha nincs magasabb hatalom, amely tisztessé rendet tartana a káoszban, kitűzheti-e az erős a maga céljait, és megteremtheti-e hozzá bármely eszközzel a maga rendjét? És meddig szentesítheti a cél az eszközöket? És még csak nem is aktualizálunk, ha kiemelünk egy további kérdést, amely szintúgy a regény sajátja: vajon meddig mehet el a szélsőséges eszközök alkalmazásában az, aki a hazáját megszállva tartó idegenek ellen küzd? (*Alamut; Európa, 2005, 474 oldal, 3200 forint*)

DR. OSMAN PÉTER

